

Transkribering Ämbetet #10 Årsrapporten 2024

Musik

Programledare Varmt välkommen till Ämbetet, Universitetskanslersämbetets podd om högre utbildning, jag heter Urban Göranson. Och med mig här i studion finns också Anna Törneke och Johan Gribbe från UKÄ:s analysavdelning. Välkomna till Ämbetet!

Anna Törneke Tack så mycket!

Johan Gribbe Tack!

Programledare Ni är ju här för att berätta om UKÄ:s årsrapport som varje år brukar publiceras strax innan midsommar. För vilken gång i ordningen är det som UKÄ publicerar årsrapporten?

Anna Törneke Det är fyrtioförsta upplagan som vi publicerar i år.

Programledare Wow! Tidigt 80-tal då.

Anna Törneke Ja, 1983 publicerades den första.

Johan Gribbe Det var vår föregångare Universitets- och högskoleämbetet som publicerade den första årsrapporten. Jag tror att det är totalt fyra myndigheter som har givit ut den här. Först Universitet och högskoleämbetet. Sedan var det Verket för högskoleservice en kort på 90-talet sedan togs uppgifterna över av Högskoleverket och nu ligger den på Universitetskanslersämbetet.

Programledare Det har skett lite omorganiseringar under åren. Myndigheter har avlöst varandra men egentligen samma funktion fortfarande, så att säga.

Ni är många på UKÄ:s analysavdelning som jobbar med årsrapporten men jag tänkte att ni båda kunde få presentera er själv och samtidigt berätta om er egen delaktighet i årsrapporten. Anna.

Anna Törneke Ja. Anna Törneke heter jag och jag arbetar som utredare på UKÄ och jag är redaktör av årets årsrapport. Jag har hållit ihop arbetet kan man säga. Tidigare år har varit med som författare.

Programledare Johan.

Johan Gribbe Jag är utredare på analysavdelningen men just nu så vikarierar som chef för en av grupperna på analysavdelningen och ett ansvarsområde är årsrapporten. Så Anna och jag har en dialog om arbetet. Tidigare så har jag medverkat både som författare till kapitel och som redaktör.

Programledare I korthet vad är årsrapporten för någonting? Det låter som någonting som aktiebolag släpper ut men vi är ju en myndighet och vad är då årsrapporten från UKÄ för någonting?

Johan Gribbe Ja, det är ju en årsrapport och inte en årsredovisning. Det är många som blandar ihop det där. Det är återkommande rapport som UKÄ publicerar varje år. Syftet med den är att ge en aktuell bild av läget vid Sveriges universitet och högskolor utifrån den senaste statistiken om högskolan. Tanken är också att den ska ge en ingång till UKÄ:s uppföljnings- och analysverksamhet. I årsrapporten så finns det kapitel som behandlar olika delar av högskolans verksamhet. Vi har kapitel om utbildning på grundnivå och avancerad nivå, utbildning på forskarnivå, ekonomi och finansiering, personal och forskning. Inom alla de här områdena så finns det officiell statistik som vi publicerar i statistiska meddelanden i vår databas men det som årsrapporten kan göra är, att den ger ett sammanhang och en inramning till den här statistiken.

Programledare Varför är den viktig då? För jag vet att analysavdelningen är väldigt stolta över att ni producerar den här. Varför är den så viktig årsrapporten?

Johan Gribbe Jo, den ger ju, som jag sa, en samlad och aktuell bild av läget vid Sveriges universitet och högskolor med utgångspunkt i den allra senaste statistiken. Det blir ju ett viktigt kunskapsunderlag för alla som på olika sätt arbetar med högskolan. Både ute vid universitet och högskolor, olika myndigheter och politiskt. Utan en årsrapport så tror jag att det skulle vara svårt eller i alla fall mycket svårare att använda den här statistiken. Den ger en ingång och en kontext som man kan leta sig vidare utifrån då.

Programledare Bara för att ge oss en liten bild. Hur många studenter finns det vid svenska universitet och högskolor idag?

Anna Törneke Ja, den allra senaste statistiken om antal registrerade studenter som vi har de avser höstterminen 2023. Då fanns det 383 500 studenter.

Programledare Oj då.

Anna Törneke Det är fler än året innan och nära den topp som nåddes under pandemiåren. För att under pandemin så var det en stark tillströmning av studenter till högskolan. Om vi jämför de två

senaste höstterminerna med varandra så kan vi se att både antalet svenska studenter och inresande studenter ökat.

Programledare Examina. Hur många tog examen enligt era senaste siffror?

Anna Törneke Då är det för läsåret 2022 och 2023 som siffrorna avser och då var det 72480 studenter som tog en examen på grundnivå eller avancerad nivå. Och det var något färre än året innan. Och antalet examinerade har minskat under de två senaste åren.

Programledare Vet man varför?

Anna Törneke Nej, men i ett längre perspektiv så kan man säga att det ligger på en väldigt hög nivå, antalet examinerade.

Programledare Vilken utbildning är allra mest populär då? Vad är det de verkligen vill komma in på?

Anna Törneke Alltså de flesta som läser på högskolan gör det på ett yrkesexamensprogram. Bland yrkesexamensprogrammen så är civilingenjörsprogrammen och sjuksköterskeprogrammen allra störst. Men om man i stället kollar på, ja men vart är det störst konkurrens om vi kollar på söktryck alltså. Hur många behöriga förstahandssökande det går per antagen. Då är psykologprogrammen och läkarprogrammen de två allra mest populära utbildningarna

Programledare De har väl legat i topp ganska länge också om jag minns rätt. Ja. De står sig som populärast. Om vi ser till hela högskolan. Hur många anställda är det inom högskolan?

Anna Törneke De som arbetar inom högskolan de blir allt fler. Förra året så fanns det 55660 anställda eller heltidsekvivalenter som vi vanligtvis brukar liksom använda som mått när vi pratar om högskolans personal. Jämfört med året innan så ökade antalet anställda med 610 heltidsekvivalenter.

Programledare Så det växer och det växer kanske med att studenterna i antal också växer eller vad beror det på att den växer vet ni det?

Anna Törneke Om man ser på lite längre sikt så är det framförallt den forskande personalen som har blivit fler. Lärosäten har fått mer pengar till att driva forskning. Men även studenterna har blivit flera och då behövs fler som undervisare och som fungerar som stödpersonal.

Programledare Men vad har varit det stora i år då, 2024, enligt era senaste siffror, statistik?

Anna Törneke Ja, det är inte alltid det sker stora förändringar mellan två år men jag tänker att jag vill nämna två saker. Det ena är ekonomin. Universitet och högskolor de har påverkats mycket av situationen i samhället med ökad inflation och räntehöjningar. Så den totala kostnaden för verksamheten vid svenska universitet och högskolor uppgick till åttionio miljarder kronor under 2023. Det var en ökning med fem miljarder jämfört med året innan. Det är mer än vad det brukar vara.

Programledare Uppåt nittio miljarder då alltså.

Anna Törneke Och där kan vi se att det är lärosätenas lokalkostnader som har ökat. På grund av de uppräknade hyresnivåer men en del av kostnadsökningarna är också kopplade till någon slags återhämtning efter pandemin kan man säga. 2023 var det första året som inte alls var påverkat av olika typer av restriktioner. Så lärosätena har haft ökade kostnader för tjänsteresor och konferens.

Programledare Dem är tillbaka om man säger så.

Anna Törneke Ja. Det andra som jag vill nämna är att de meriteringsanställda blev betydligt fler under 2023.

Programledare Vad betyder det?

Johan Gribbe Det är en karriärtjänst. Det är en tjänst som du har eller som du får efter att du har disputerat. Efter att ha tagit en doktorsexamen så kan du vara postdoktor till exempel i högskolan. Du kan vara biträdande lektor. Tanken är då att du ska meritera dig för en tjänst som lektor på lärosätet.

Anna Törneke Ja. Det är framförallt postdoktorerna som blev fler under 2023. De ökade med nitton procent.

Programledare Vad är bakgrunden till den ökningen?

Anna Törneke Ja, det har skett flera förändringar i regelverk som berör högskolans personal under de senaste åren. Bland annat så har det skett förändringar i lagen om anställningsskydd, Las. Så det innebär att man numera får ha en visstidsanställning i högst tolv månader istället för tidigare två år. Dessutom har det skett förändringar i utlänningslagen som gör att det numera krävs en varaktig

försörjning för att få permanent uppehållstillstånd. Och dessutom så har det skett förändringar i avtalet som reglerar de här med postdoktoranställningar. Så alla de här tre förändringarna kan ha påverkat antalet postdoktorer.

Programledare Men vilka utmaningar står svensk högskola inför då? Går det att utläsa i årsrapporten?

Johan Gribbe Om vi begränsar oss till det som står i årsrapporten. Alltså en utmaning som Anna nämnde det är ju det ekonomiska läget som gör att det är kärvt för många lärosäten nu med hyreshöjningar och ökade kostnader. En annan utmaning som egentligen alltid är aktuell det ju kompetensförsörjning inom bristyrken. Att öka antalet examinerade inom vissa områden. När vi gjorde om årsrapporten förra året så tillkom ett kapitel om högskolan och kompetensförsörjning. Där tittade vi lite extra på tre områden som har varit föremål för politiskt intresse för utbyggnader de senaste åren. Det är lärare och forskollärområdet, hälso- och sjukvårdsområdet och det tekniska området med ingenjörsbildningar. Så där gör vi lite fördjupade analyser i årsrapporten.

Anna Törneke En annan utmaning som finns på lite längre sikt är, att efterfrågan på högskoleutbildning kan komma att dämpas. Det här är på grund av att barnafödandet i Sverige har minskat mycket under de senaste åren. Förra året var antalet födda i Sverige det lägsta på tjugo år. UHR konstaterar i en rapport att efter 2040 då kan efterfrågan på högskoleutbildning minska just på grund av att det föds färre barn idag.

Programledare Det är ju allvarligt.

Anna Törneke Ja, då behöver lärosätena försöka anpassa sig den storleken på utbildningarna om efterfrågan minskar. Det har vi inte sett.

Programledare Nu hoppar jag till ett helt annat område som jag hoppas finns med i årsrapporten. Då undrar jag hur ser ut med jämställdheten? Det är en fråga som samhället jobbar med stort under hela det här året, så även UKÄ. Hur ser det ut om man tittar på jämställdheten på en högskola i Sverige idag?

Anna Törneke Ja, om vi tittar på hur det ser ut bland högskolans personal så är det en jämn könsfördelning i de allra flesta anställningskategorierna men undantaget här är professorerna.

Programledare Fortfarande?

Anna Törneke Ja. Under förra året alltså 2023 då var trettiofyra procent av professorerna kvinnor och sextiosju var män. Men om vi jämför med hur det såg ut för tio år sedan så här har det skett en stor ökning av antalet kvinnor som är professorer. Samtidigt så har antalet män minskat. Så det här har lett till att andelen kvinnor bland professorerna ökar från tjugofyra procent till trettiofyra. De senaste tio åren.

Programledare Om vi lyfter blicken igen och tittar på årsrapporten i sin helhet igen. Johan, hur ska man egentligen läsa den här rapporten eller hur kan man läsa rapporten?

Johan Gribbe Fokus är på det senaste årets utveckling. Alltså vi tittar på siffrorna för 2023 och hur utvecklingen har varit jämfört med året innan men vi försöker också sätta statistiken i ett lite längre perspektiv för att se hur förändringen förhåller sig till lite mer långsiktig trend. Ett exempel på det är utvecklingen inom personalområdet aviserat. En lite längre trend är att lektorerna blir färre, eller lektorerna blir fler, och adjunkterna blir färre och det speglar ju ambition hos lärosäten att framförallt anställa disputerad personal för att öka forskningsanknytningen i utbildningen.

Programledare Nu haglar frågorna här för det finns så mycket fakta, analys och statistik och hitta i årsrapporten men jag kan inte låta bli här och då säger jag, hur ser rörligheten ut om man tittar internationellt, rekrytering av forskare till exempel till den svenska högskolan?

Anna Törneke Ja, en tydlig trend de senaste åren det är att allt fler lärare och forskare rekryteras internationellt. Den här utvecklingen fortsätter också under 2023. Så under 2023 arbetade knappt sextusenfemhundra internationellt rekryterade forskare vid svenska lärosäten.

Programledare Kul!

Anna Törneke Det motsvarar nästan en fjärdedel av det totala antalet anställda.

Programledare Vad finns det fler för trender och tendenser som ni ser enligt årsrapporten i högskolan?

Johan Gribbe Antalet studenter är fortsatt väldigt stort. Det ökade kraftigt under pandemin och sen föll det tillbaka något till höstterminen 2022. Det var många som tidigarelade sina studier under pandemin men nu till senaste höstterminen så ser vi en ökning på nytt i antalet registrerade studenter i högskolan. Vi ser att inom lärare lärarområdet så har antalet studenter fallit tillbaka sedan pandemin. Ganska tydligt. Inom hälso- och sjukvårdsområdet så är det fortfarande något högre än det var innan pandemin och intresset är också fortsatt stort för ingenjörsutbildningar.

Programledare All den här data vi har framför oss, det är ju det ni producerar här på analysavdelningen, UKÄ:s analysavdelning. Hur jobbar ni egentligen för att få fram all data, all statistik för de här årsrapporterna?

Anna Törneke I Sverige så har vi sedan nittioalet ett decentraliserat statistiksystem så UKÄ är en av tjugonio stycken statistikansvariga myndigheter. Vi är ansvariga för statistik som rör högskoleområdet och för den statistik som rör studenter och utbildning på forskarnivå och högskolans personal, då samlar Statistiska centralbyrån in uppgifter på uppdrag av oss. Sedan har vi också ekonomisk statistik och där sköter vi insamling och produktion av statistiken själva.

Programledare Så SCB förser er under året löpande egentligen med siffror som går att uppdatera då kring de här områdena?

Anna Törneke Ja, precis. De allra senaste siffrorna som har med i årsrapporten de publiceras under maj, så det är väldigt kort med tid från att vi får statistiken tills att den är med i årsrapporten.

Johan Gribbe Det är ett intensivt arbete med årsrapporten på våren, just att vi försöker få med de senaste siffrorna och ändå publicera rapporten innan sommaren. Så det är ett hektiskt arbete på analysavdelningen på våren.

Programledare Ni är väl värda att fira midsommar då med andra ord?

Johan Gribbe Ja, det tycker jag.

Programledare Nu finns årsrapporten 2024 som nedladdningsbar Pdf-fil på UKÄ:s hemsida eller hur, men den går i tryck också? Visst är det så?

Anna Törneke Ja, det är en av få publikationer som vi fortfarande trycker på UKÄ.

Programledare Skickar ni ut en om man gör en beställning, skickar ett mejl till UKÄ och ber att få den postad till exempel?

Anna Törneke Ja.

Programledare Kostnad?

Anna Törneke Ingen kostnad.

Programledare Free, free. Engelska. Finns den översatt till engelska? Vi har en engelsk årsrapport.

Johan Gribbe Det är inte en direkt översättning av den svenska utan en nedkortad omarbetning för att den ska passa internationella läsare. De har behov av lite mer systembeskrivande texter som beskriver den svenska högskolan och den är organiserad i förhållande till hur det ser ut i andra länder. Så att tonvikten ligger kanske lite mer på beskrivning av systemet och lite mindre på siffror i förhållande till den svenska årsrapporten.

Programledare Mer kontext så att ja?

Johan Gribbe Precis. Vi har försökt få mer kontext som är anpassad för en internationell målgrupp.

Programledare Postas den också ute i Europa eller världen så att säga?

Johan Gribbe Det finns en stor efterfrågan på den och det är olika organisationer och myndigheter i Sverige som arbetar med frågor som rör internationalisering av högre utbildning och forskning som är intresserad av den. Så det är väldigt efterfrågad produkt.

Programledare Kul! Ni är helt inne i det här. Vad är det roligaste med att få jobba med årsrapporten?

Anna Törneke Jag tycker att det är roligt att det är ett lagarbete. Vi är två personer här men det finns många på analysdelningen som har varit med och hjälpt till och gjort den här rapporten så som den är.

Johan Gribbe Ja, jag inte räknat efter men hur många är det egentligen som är med i den? Det måste nästan vara ett tjugotal personer, är det inte det? Det är stora delar av analysavdelning som arbetar tillsammans intensivt under våren och det är som Anna säger det är väldigt roligt. Väldigt givande. Sedan är det lite spännande också och titta på de senaste uppgifterna och försöka teckna bild av läget i svensk högskola utifrån dem. Jätteroligt arbete.

Programledare Stort tack Anna Törneke och Johan Gribbe för att ni båda kom till Ämbetet och gav oss den här samlade får man väl ändå säga samtidsbilden av svensk högskola.

Anna Törneke Tack så mycket!

Johan Gribbe Tack!

Programledare Och vill du ladda ned och läsa aktuell information och statistik om svenska högskolan så hittar du årsrapporten 2024 på UKÄ:s hemsida. uka.se.

AVA Du har hört Ämbetet, en podd om högre utbildning. Ämbetet produceras av Universitetskanslersämbetet och i redaktionen ingår Urban Göranson och Karl Edqvist. Vill du kontakta Ämbetet så skriver du till e-postadressen press@uka.se och gärna vår hemsida uka.se. Tack för att du har lyssnat och vi hörs snart igen!